

ISSN 2522-4077 (Print)
ISSN 2522-4085 (Online)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Серія:
Філологічні науки

Випуск 164

*35-річчю факультету іноземних мов ЦДПУ
присвячується*

м. Кропивницький
«КОД»
2018

ISSN 2522-40-77 (Print)

ISSN 2522-4085 (Online)

Наукові записки. - Випуск 164. - Серія:

Філологічні науки – Кропивницький:

Видавництво «КОД», 2018.– 598 с.

ISBN 978-617-653-038-1

До Наукових записок увійшли статті, присвячені дослідженню актуальних питань соціолінгвістики, лінгвокогнітивістики, лінгвоконцептології, лінгвокультурології, етнолінгвістики, тексту та дискурсу, теорії та практики перекладу на матеріалі слов'янських, германських і романських мов.

Збірник розрахований на наукових працівників, викладачів, студентів філологічних факультетів, учителів-словесників.

Рецензенти:

Іваницька М.Л., доктор філологічних наук, професор (м.Київ);

Чернявагий Л.М., доктор педагогічних наук, професор (м. Харків)

Бялик В.Д., доктор філологічних наук, професор (м.Чернівці);

Мізін К.І., доктор філологічних наук, професор (м.Переяслав-Хмельницький).

Іноземні рецензенти:

Ріхард Йозеф Бруннер, доктор філософії *habilit*, професор (Ульм, Німеччина);

Аргур Творек, доктор філософії *habilit*, професор (Вроцлав, Польща).

РЕДКОЛЕГІЯ:

1. **Семенюк Олег** – доктор філологічних наук, професор, ректор Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (головний редактор).

2. **Ключек Григорій** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури ЦДПУ імені Володимира Винниченка (заступник головного редактора).

3. **Гурбанська Антоніна** – доктор філологічних наук, професор, директор Інституту журналістики і міжнародних відносин Київського національного університету культури і мистецтв.

4. **Гігалі Олександр** – доктор філологічних наук, професор кафедри методик дошкільної та початкової освіти ЦДПУ імені Володимира Винниченка.

5. **Ковтюх Світлана** – кандидат філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови ЦДПУ імені Володимира Винниченка.

6. **Лучик Василь** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри загального і слов'янського мовознавства Національного університету “Києво-Могилянська академія”.

7. **Манакин Володимир** – доктор філологічних наук, професор.

8. **Міщенко Алла** – доктор філологічних наук, доцент кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики ЦДПУ імені Володимира Винниченка.

9. **Михида Сергій** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри зарубіжної літератури та компаративістики, проректор з наукової роботи ЦДПУ імені Володимира Винниченка.

10. **Ожоган Василь** – доктор філологічних наук, професор, віце-президент з науково-педагогічної (навчальної) роботи Національного університету “Києво-Могилянська академія”.

11. **Панченко Володимир** – доктор філологічних наук, професор.

12. **Парацук Валентина** – кандидат філологічних наук, професор кафедри германської філології ЦДПУ імені Володимира Винниченка.

13. **Первекє Андрій** – доктор філологічних наук, професор центру інноваційних освітніх технологій Псковського обласного інституту підвищення кваліфікації працівників освіти (Росія).

14. **Руснак Ірина** – доктор філологічних наук, завідувач кафедри української літератури та компаративістик Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка.

15. **Білоус Олександр** – кандидат філологічних наук, професор, декан факультету іноземних мов ЦДПУ імені Володимира Винниченка (відповідальний за випуск).

Друкується за ухвалою вченої ради

Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
(*протокол № 6 від 29.01.2018 року*).

Статті подано в авторській редакції

© Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2018
© Видавництво «КОД». 2018

ISBN 978-617-653-038-1

ISSN 2522-4077 (Print)
ISSN 2522-4085 (Online)

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
VOLODYMYR VYNNYCHENKO CENTRAL UKRAINIAN
STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY

RESEARCH BULLETIN

Series:

Philological Sciences

Issue 164

*Dedicated to the 35th anniversary
of the School of Foreign Languages of CUSPU*

Kropyvnytskyi
«KOD»
2018

Research Bulletin. - Issue 164. - Series:

Philological Sciences – Kropyvnytskyi:

Publisher «KOD», 2018.– 598 p.

ISBN 978-617-653-038-1

Research Bulletin includes papers researching current issues in sociolinguistics, cognitive linguistics, linguistic conceptology, linguacultural, text, and discourse studies, theory and practice of translation of the Slavic, Germanic and Romance languages in the light of contemporary cognitive-communicative, sociolinguistic and literary studies methodologies. The edition is intended for scholars, instructors, postgraduates and postdocs as well as students of language departments.

Reviewers:

Prof. Mariia Ivanytska, Doctor of Philology (Kyiv);

Prof. Leonid Chernovaty, Doctor of Pedagogy (Kharkiv);

Prof. Vasyl Bialyk, Doctor of Philology (Chernivtsi);

Prof. Kostiantyn Mizin, Doctor of Philology (Perejaslav-Hmelnytskyj).

Foreign reviewers:

Richard J. Brunner, Prof. Dr. phil. habil. (Ulm, Germany);

Artur Tworek, Dr. phil. habil. (Wrocław, Poland).

Editorial Board:

1. Prof. Oleg Semeniuk – Doctor of Philology, President of the Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (chief editor).
2. Prof. Hryhorii Klochek – Doctor of Philology, Head of the Department of Ukrainian Literature, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (deputy chief editor).
3. Prof. Antonina Hurbanska – Doctor of Philology, Director of the Institute of Journalism and International Relations, Kyiv National University of Culture and Arts.
4. Prof. Oleksandr Iliadi – Doctor of Philology, Head of the Department of Preschool and Primary Education Methods, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.
5. Prof. Svitlana Kovtiukh – Candidate of Philology, Head of the Department of the Ukrainian Language, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.
6. Prof. Vasyl Luchyk – Doctor of Philology, Head of the Department of General and Slavic Linguistics, National University of “Kyiv-Mohyla Academy”.
7. Prof. Volodymyr Manakin – Doctor of Philology.
8. Ass. Prof. Alla Mishchenko – Doctor of Philology, Department of Translation, Applied, and General Linguistics, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University
9. Prof. Serhii Mykhyda – Doctor of Philology, Department of the Ukrainian and Foreign Literature, Vice-President for Science and Research of the Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.
10. Prof. Vasyl Ozhohan – Doctor of Philology, Vice-President for Academic Affairs of the National University of “Kyiv-Mohyla Academy”.
11. Prof. Volodymyr Panchenko – Doctor of Philology.
12. Prof. Valentyna Parashchuk – Candidate of Philology, Department of the English Language and Methods of Its Teaching, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University
13. Prof. Andrey Perzeke – Doctor of Philology, Centre of the Innovative Educational Technologies, Pskov Regional Institute of Advanced Training for Educators (Russia).
14. Prof. Iryna Rusnak – Doctor of Philology, Chair of the Ukrainian Literature and Comparativistics, Institute of Philology of the Borys Grinchenko Kyiv University.
15. Prof. Oleksandr Bitous – Candidate of Philology, Dean of the School of Foreign Languages, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (releasing editor).

Approved by the Senate of the Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (Protocol Record No. 6. 29 Jan. 2018).

ментальних проєкцій (наприклад, проєкції пропозиції буквального сміслу і проєкції пропозиції можливого тлумачення в висловлюванні, проєкції основної ситуації тексту і проєкції можливого розвитку подій в тексті). Дослідження імпліцитності дозволяє ясніше уявити собі когнітивні процеси в свідомості і когнітивні можливості людини.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Вардуль И.Ф. К вопросу о явлении эллипса // Инвариантные синтаксические значения и структура предложения. – М.: Наука. – 1969. – С. 64 – 66.
2. Никитин М.В. Курс лингвистической семантики: Учебное пособие. – 2-е изд., доп. и испр. – СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2007. – 819 с.
3. Никитин М.В. Основы лингвистической теории значения. – М.: Высшая школа, 1988. – 168 с.
4. Овсянникова Е.В. Основные функции имплицитных смыслов в высказываниях и текстах (на материале англоязычной прзы): Автореф. дис... канд. филол. наук: 10.02.04/РГПУ им. А.И. Герцена. – СПб., 1993. – 19 с.
5. Пешкова Н. П. Имплитность как онтологическое свойство текста // Семантические, грамматические и когнитивные категории языка: сб. науч. тр. Уфа: Гилем, 2007. С. 32–37.
6. Старикова Е.Н. Проблемы имплицитной номинации в современном английском языке: Автореф. дис... д-ра филол. наук: 10.02.04/ Киевский госуниверситет им. Т.Г. Шевченко. – К., 1976. – 41 с.
7. Fillmore Ch. J. Types of Lexical Information // Studies in Syntax and Semantics / Ed. by F. Kiefer. – Dordrecht: Reidel. – 1969. – P. 109 – 137.
8. Whorf B.L. Language, Thought and Reality. – Wiley, London: Chapman & Hall, 1956. – 278 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ганна Приходько – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри англійської філології факультету іноземної філології Запорізького національного університету.

Наукові інтереси: когнітивна лінгвістика, концептологія, прагматика, лінгвокультурологія.

УДК 81'1:811.161.2

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ КОНЦЕПТУ НАВЧАННЯ У СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ

Оксана ДЗЮБЕНКО (Київ, Україна)

Дослідження проведено у руслі антропоцентричної наукової парадигми, у межах якої людина є центром світобудови, мовні явища розглядаються у межах триади "мова, людина та культура". У статті висвітлені актуалізовані компоненти складників концепту НАВЧАННЯ у представників українського студентства як виразників філософії буття українців на сучасному часовому зрізі на основі проведеного рецептивного психолінгвістичного експерименту (методу прямого тлумачення значення). Аналізуються результати "реального" дискурсу порівняно з експлікацією досліджуваного концепту у наївному дискурсі. Засвідчено динаміку розвитку складників концепту НАВЧАННЯ шляхом зіставлення ядерних логем наївного дискурсу з реакцією на них респондентів у психолінгвістичному експерименті. З'ясовано, що серед запропонованих висловів-логем 43% продемонстрували зміну суспільних настанов у картині світу сучасної української молоді: пейоризацію таких чеснот, як розум і знання в суспільній свідомості українців, зміну поглядів на гендерну нерівність, зокрема жіночий розум й освіту, а також на передбачливість під впливом західноєвропейської прагматично спрямованої ментальності. Експериментально засвідчено певні світоглядні відмінності серед трьох категорій респондентів відповідно до їх майбутнього фаху.

Ключові слова: антропоцентрична наукова парадигма, картина світу, концепт, наївний дискурс, психолінгвістика, "реальний" дискурс, рецептивний експеримент.

Исследование проведено в русле антропоцентрической научной парадигмы, в рамках которой человек является центром мироздания, языковые явления рассматриваются в рамках триады «язык, человек и культура». В статье освещены актуализованные компоненты составляющих концепта ОБУЧЕНИЕ у представителей украинского студенчества как выразителей философии бытия украинцев на современном временном срезе на основе проведенного рецептивного психолингвистического эксперимента (метода прямого толкования значения). Анализируются результаты "реального" дискурса по сравнению с экспликацией исследуемого концепта в наивном дискурсе. Засвидетельствовано динамику развития составляющих концепта ОБУЧЕНИЕ путем сопоставления ядерных логем наивного дискурса с реакцией на них респондентов в психолингвистическом эксперименте. Выяснено, что среди предложенных высказываний-логем 43% продемонстрировали изменение общественных установок в картине мира современной украинской молодежи: пейоризацию таких достоинств, как ум и знания в общественном сознании украинцев, изменение взглядов на гендерное неравенство, в частности женский ум и образование, а также на предсудительность под влиянием западноевропейской прагматично направленной

У дослідженні обрано прийом об'єднання висловлювань у логіко-семантичні групи – логеми. Тракуємо логему за П. Чесноковим [5] як загальну вихідну думку, яка об'єднує групи певних характеристик і оцінок окремих культурно значущих смислів. Для з'ясування загальної динаміки компонентів концепту НАВЧАННЯ у статті розглядаються результати “реального” дискурсу (на прикладі проведеного рецептивного психолінгвістичного експерименту) порівняно з експлікацією досліджуваного концепту у наївному дискурсі. На основі аналізу паремійних одиниць дослідивши наївний дискурс, нами було виділено тридцять п'ять ядерних логем. З метою простежити динаміку розвитку цих логем у суспільній свідомості українців у рецептивному експерименті респондентам було запропоновано подати особисту думку щодо змісту цих тридцяти п'яти висловів (потрібно було обрати одну з трьох можливих відповідей: “повністю згоден”, “частково згоден”, “не згоден”).

Серед тридцяти п'яти запропонованих респондентам висловів-логем, які були виділені нами як ядерні в наївному дискурсі, п'ятнадцять засвідчили смислову зміну суспільних настанов. Так, логема *Навчати старих – марна справа* була виокремлена у наївному дискурсі української мови, а “реальний” дискурс продемонстрував інші результати: більшість респондентів (42 %) обрали відповідь “частково згоден”, 32 % не погодилися з висловом і лише 26 % погодилися з висловом. Такі відповіді, напевно, пов'язані зі зміною соціальних потреб і стандартів у сучасному суспільстві, для якого дедалі актуальнішим стає прагнення до постійного самовдосконалення, критичного мислення: певна частина населення має дві вищі освіти, великою популярністю користуються різноманітні мовні, психологічні й творчі курси, які відвідують і люди похилого віку. Логема *Знання – засіб досягнення матеріальних благ*, яка характеризувалася великою частотністю паремійних експлікацій у наївному дискурсі, у “реальному” дискурсі засвідчена іншими даними: 63 % відповіли “частково згоден”, 24 % дали ствердну відповідь і 13 % дали заперечну відповідь, що відображає сучасне уявлення частини українців про те, що знання не є запорукою отримання матеріальних статків, яких можна досягнути іншим шляхом. Про часткове знецінення феномена розуму в суспільній свідомості українців свідчать такі результати експерименту: *Розум має більшу цінність, ніж багатство* (“частково згоден” – 45 %, “повністю згоден” – 41 %, “не згоден” – 11 %), *Розумна людина високо поціновується у сучасному суспільстві* (“частково згоден” – 42 %, “повністю згоден” – 41 %, “не згоден” – 17 %), *Розум переважає силу* (“частково згоден” – 48 %, “повністю згоден” – 42 %, “не згоден” – 10 %). Логеми *Вроджений розум цінніший за набуті знання* та *Хитрість – майже те саме, що й мудрість*, які властиві наївному дискурсу, у “реальному” дискурсі демонструють протилежні показники: більшість респондентів відповіли “не згоден” (43 % на перший вислів та 55 % на другий вислів), відповідь “частково згоден” дали 41 % на перший вислів та 33 % на другий вислів, погодилися з висловом лише 15 % та 12 % відповідно. Мотивація саме таких відповідей – ще й у тому, що молодим людям поряд з юнацьким максималізмом, базованим на ще не втрачених ідеалах, властивий життєвий прагматизм, активно нав'язуваний сучасним суспільством. Логема *Жінки – менш розумні особи* відбиває динаміку зміни ставлення до жіночого розуму, освіти жінок й сексизму загалом: наївний дискурс фіксує поширення цієї думки, а для сучасних суспільних настанов вона не властива, для них не є характерним розподіл розумових здібностей за гендерною ознакою (більшість респондентів дали заперечну відповідь (73 %), 15 % осіб частково погодилися, тільки 12 % дали схвальну відповідь). Слід зазначити, що 90 % інформантів, які погодилися з висловом, – особи чоловічої статі.

Зафіксовано певні відмінності й у ставленні сучасного молодіжного середовища до дурнів. Логема *Дурість є вродженою вадою*, наявна у наївному дискурсі, не знаходить підтримки у “реальному” дискурсі (“не згоден” – 69 %, “частково згоден” – 19 %, “повністю згоден” – 12 %). Більшість респондентів (64 %) також не погодилися з висловом *Якщо дурний, то це назавжди*, частково погодилося 24 %, повністю погодилося лише 12 %. Про знецінення ролі розуму в сучасних світоглядних позиціях українців свідчать реакції

ментальності. Експериментально підтверджено определенные мировоззренческие различия среди трех категорий респондентов в соответствии с их будущей профессией.

Ключевые слова: антропоцентрична научная парадигма, картина мира, концепт, наивный дискурс, психолінгвістика, "реальный" дискурс, рецептивный эксперимент.

The research is conducted in the context of anthropocentric scientific paradigm, within which a person is the center of the universe, language phenomena are studied within the triad of "language, person and culture." The article highlights the updated components of the TEACHING / LEARNING concept in the representatives of the Ukrainian students as the expressions of the Ukrainian philosophy of being at the present time slice based on the conducted receptive experiment (a method of direct interpretation of meaning) as a kind of psycholinguistic experiment. With this method, additional semantic features of the investigated concept are singled out. Reference group – young people aged from 17 to 22 years; students of three specialties. In the research the reception of the combination of statements in the logical-semantic groups – logemes was chosen. Logeme is defined as a general outlook, which unites groups of certain characteristics and evaluations of individual cultural meaningful meanings. The results of "real" discourse are analyzed in comparison with the explication of the investigated concept in naive discourse. The dynamics of the components of the TEACHING / LEARNING concept through the comparison of basic logemes of naive discourse with the respondents' responding to them in a psycholinguistic experiment is confirmed. It was found that among thirty-five proposed phrases, fifteen (43%) demonstrated a change in social guidance in the picture of the world of modern Ukrainian youth: the pejorization of such virtues as mind and knowledge in the public consciousness of Ukrainians, changing views on gender inequality, in particular women's mind and education, on foresight under the influence of West European pragmatically directed mentality. Certain ideological differences among the three categories of respondents according to their future profession were experimentally confirmed.

Key words: anthropocentric scientific paradigm, image of the world, concept, naive discourse, psycholinguistics, "real" discourse, receptive experiment.

Сучасна лінгвістична наука розвивається під проводом антропоцентричної наукової парадигми, адже людина стає центром світобудови та досліджень. Антропоцентричний дискурс пов'язаний з розглядом лінгвальних явищ у межах тріади "мова, людина та культура". У руслі нової парадигми фокус дослідницької уваги переміщується з уже традиційного центру на проблемну периферію і закріплюється на перехресті галузей наукових досліджень: психолінгвістика, когнітивна лінгвістика, етнолінгвістика, етнопсихологія, психолінгвістика, психолінгвістика, лінгвопалеонтологія, соціолінгвістика, когнітивна психологія, лінгвогносеологія, лінгвокультурологія та інші науки. У сучасних дослідженнях відбуваються поширення експериментальні психолінгвістичні прийоми, адже «об'єктом експерименту є людина – пересічний носій мови, який породжує тексти, сприймає тексти і виступає як інформант для дослідника» [1, с. 117]. Відтак перераховані чинники й визначають **актуальність** дослідження.

У науковій розвідці ми розв'язуватимемо таке **завдання**: встановлення актуалізованих компонентів смислів концепту НАВЧАННЯ у представників студентського середовища як носіїв ідеології сучасного суспільства. Для реалізації цього завдання ми обрали рецептивний експеримент як різновид психолінгвістичного експерименту.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у становлення та розвиток психолінгвістики внесли О. Леонтьєв, Аж. Міллер, Ж. Нуазе, М. Фрумкіна, О. Залевська та інші вчені. У сучасних лінгвістичних дослідженнях психолінгвістичний аспект вивчається під різним кутом зору у працях Н. Ляшук, О. Сурмач, В. Чабаненко, І. Стадній, Д. Терехової, С. Черданіченко, Н. Пилипенко, О. Кирилюк, О. Бардіної та інших лінгвістів, у межах різних дискурсів: політичного (О. Холод), рекламного (О. Степанюк, В. Овдіюк), висвітлюються психолінгвістичні аспекти перекладу (Ю. Крилова-Грек, Н. Півень). Концепти досліджуються шляхом психолінгвістичних експериментів у працях К. Мізіна, Т. Попової, О. Мазепоної, Я. Боровик та ін.

Виклад основного матеріалу. При моделюванні змістової структури концепту НАВЧАННЯ видається принципово важливим з'ясування його актуалізованих складників у свідомості безпосередніх носіїв мови. З цією метою ми звернулися до "реального" дискурсу (У. Чейф) української молоді, провівши рецептивний психолінгвістичний експеримент (метод прямого тлумачення значення). Рецептивний експеримент – психолінгвістичний експеримент, спрямований на сприйняття, розуміння тексту. Такий метод дозволяє виділити додаткові семантичні ознаки досліджуваного концепту. Референтна група – молодь віком від 17 до 22 років (загальна кількість – 302 особи). Цю групу склали три категорії студентів: перша категорія – студенти математично-технічних спеціальностей, друга – студенти філологічних спеціальностей; третя – студенти медичних спеціальностей.

ствердів на логему наївного дискурсу *Бути дурнем – велике лихо*: більшість (43 %) дала зверхню відповідь.

Про зміну суспільних імперативів свідчать і реакції респондентів на такі вислови. Логема *Поверхнєві знання – небезпечні* не була ядерною в наївному дискурсі, натомість “реальний” дискурс виявив актуальність цієї логеми серед сучасного українського суспільства: з цим висловом частково погодилися 45 %, другу позицію займає відповідь “згоден” (30 %), відповідь “не згоден” дали 25 %. Логема *Терпіння, старанність і наполегливість – запорука успіху* у наївному дискурсі мала лише поодинокі паремійне представництво, а в “реальному” дискурсі засвідчена іншими даними: більшість респондентів (67 %) дали ствердну відповідь, 27 % частково погодилися, 6 % осіб дали зверхню відповідь.

Проведений психолінгвістичний експеримент продемонстрував і те, що українці під впливом західноєвропейської прагматично спрямованої ментальності переглянули свою думку щодо передбачливості. Так, логема *Розумний вмiє передбачати наслідки*, яка в українському наївному дискурсі мала спорадичну експлікацію, у “реальному” дискурсі має такі показники: “повністю згоден” – 47 %, “частково згоден” – 40 %, “не згоден” – 14 %.

Результати експерименту виявили певні відмінності серед трьох категорій респондентів (за однакою майбутнього фаху). Вислів *Здобування знань потребує докладання значних зусиль* викликав найбільшу кількість ствердних відповідей студентів-медиків серед усіх респондентів – 29 % порівняно з 25 % філологів та 20 % студентів технічних спеціальностей. На вислів *Терпіння, старанність і наполегливість – запорука успіху* найбільше відповідей “згоден” дали медики – 26 %, серед філологів – 20 %, серед студентів технічних спеціальностей – 21 %, крім того, медики дали й найменше негативних відповідей (лише 13 %). Схожа ситуація зафіксована і щодо вислову *Знання ніколи не бувають зайвими*, з цим повністю погодилася більша частина медиків (32 %) порівняно зі студентами інших спеціальностей (28 % філологів і 25 % студентів технічних спеціальностей). Як бачимо, студенти-медики більше, ніж студенти інших спеціальностей, апелюють до наполегливості й терпіння у процесі отримання знань, їм також більшою мірою властиве розуміння того, що знання ніколи не бувають зайвими. Отримані результати, безперечно, є вмотивованими, адже в сучасній освіті надзвичайно високою є роль всебічних знань і наполегливості. Вислів *Кожна людина високо поцінюється в сучасному суспільстві* знайшов найбільшу “підтримку” серед медиків: відповідь “повністю згоден” дали 20 % порівняно з 9 % студентів-філологів і 12 % студентів технічних спеціальностей. Студенти-філологи дали найбільшу кількість ствердних відповідей на вислів *Знання – засіб досягнення матеріальних благ* та найбільшу кількість ствердних відповідей щодо вислову *Володіти знаннями – не означає бути матеріально забезпеченим*.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, зіставлення ядерних логем наївного дискурсу з реакцією на них респондентів у психолінгвістичному експерименті засвідчило динаміку розвитку складників концепту НАВЧАННЯ. Серед тридцяти п’яти запропонованих висловів-логем п’ятнадцять (43 %) демонструють зміну суспільних імперативів, зокрема пейоризацію таких чеснот, як розум і знання в суспільній свідомості українців. Зафіксовано зміну ставлення до жіночого розуму й освіти. Засвідчено й таку динаміку: під впливом західноєвропейської прагматично спрямованої ментальності українці переглянули ставлення до передбачливості. Результати експерименту продемонстрували певні світоглядні відмінності серед трьох категорій респондентів відповідно до їх майбутнього фаху. Видається перспективним в подальших наукових розвідках описати динаміку розвитку концепту НАВЧАННЯ на прикладі результатів проведеного психолінгвістичного експерименту серед людей різних вікових категорій.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Лінгвістический энциклопедический словарь / под ред. В.Н. Яревой. – М. : Директмедиа Паблшинг, 2008. – 918 с.
2. Мартінек С. Емпіричні й експериментальні методи у сучасній когнітивній лінгвістиці / С. Мартінек // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – 2011. – Випуск 52. – С. 25–32.

3. Мізін К.І. Психолінгвістичний експеримент чи соціолінгвістичний моніторинг? Епістеміологічні пошуки аксіологічної фразеології (на матеріалі компаративної фразеології) / К.І. Мізін // Мовознавство. – 2008. – № 1. – С. 67–79.
4. Попова Т.О. Психосемантика універсальних етичних концептів в етномовній картині світу : автореф. дис... канд. філол. наук : спеціальність 10.02.15 – загальне мовознавство / Т.О. Попова. – К. : [Б. в.], 2004. – 20 с.
5. Чесноков П.В. Основные единицы языка и мышления / П.В. Чесноков. – Ростов-на-Дону : Ростовское книжное издательство, 1966. – 288 с.
6. Bahner W. "Paradigm" or "Current" in the history of Linguistics / W. Bahner // Proceedings of the XIIIth Congress of Linguistics. – 1983. – P. 847–849.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Оксана Дзюбенко – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри романської філології та порівняльно-типологічного мовознавства Київського університету імені Бориса Грінченка.

Наукові інтереси: концептологія, етнолінгвістика, психолінгвістика, зіставне мовознавство, культура античного світу.

УДК 811.11.2. / 161.1'25/ 276.5: 796.332

ЛЕКСИЧЕСКАЯ РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ КОНЦЕПТА ФУТБОЛ В РУССКОЙ И НЕМЕЦКОЙ ЛИНГВОКУЛЬТУРАХ

Галина КОЗУБ, Мария ОЛЬХОВИК (Полтава, Украина)

В статье исследуется проблема лексической репрезентации концепта ФУТБОЛ в русской и немецкой лингвокультурах. Авторы определяют роль футбола в жизненном пространстве человека, его значение как супердискурса, дают лексикографическое описание ядерной лексики ФУТБОЛ, отмечают два уровня вербализации концепта ФУТБОЛ – официальный и разговорный, анализируют основные лексико-семантические группы концепта ФУТБОЛ в русском и немецком языках, делают выводы о национальной специфике футбольного дискурса.

Ключевые слова: языковая картина мира, когнитивная лингвистика, концептосфера, дискурс, коннотация, коммуникация.

У статті досліджується проблема лексичної репрезентації концепту ФУТБОЛ у російській та німецькій лингвокультурах. Автори визначають роль футболу у життєвому просторі людини, його значення як супердискурсу, дають лексикографічний опис ядерної лексики ФУТБОЛ, відзначають два рівні вербалізації концепту ФУТБОЛ – офіційний та розмовний, аналізують основні лексико-семантичні групи концепту ФУТБОЛ у російській та німецькій мовах, роблять висновки про національну специфіку футбольного дискурсу.

Ключові слова: мовна картина світу, когнітивна лінгвістика, концепт, концептосфера, дискурс, конотація, комунікація.

In the article the problem of lexical representation of the FOOTBALL concept in the Russian and German linguocultures is researched. Authors define the role of football in people's life; they also give lexicographic descriptions of FOOTBALL as a main lexeme. Two kinds of verbalizations of the concept FOOTBALL – colloquial and official – were presented. In the paper is analyzed the basic lexico-semantic groups of FOOTBALL concept in Russian and German. It was conclude that the concept FOOTBALL represents national specificity of football discourse.

Каждый язык функционирует в рамках определенной картины мира, которая является системой отраженных в языковой семантике образов, интерпретирующих опыт народа говорящего на данном языке. Современные лингвисты (Н.Д. Арутюнова, Ю.Д. Апресян, А. Вежбицкая, Б.А. Серебренников, Ю.С. Степанов, В.Н. Телия и др.) рассматривают картину мира как один из способов накопления, хранения, передачи, интерпретации и воспроизведения информации. Изучая отдельные картины мира или их фрагменты (индивидуальные, коллективные, поэтические и др.) они приходят к выводу, что помимо информации общечеловеческой, общерегиональной, каждый язык сохраняет в себе информацию культурно-специфическую, характерную только для конкретного народа. Эта информация отражает особенности экономики, географии, общественного устройства, фольклора, всех видов искусства, науки, разных сторон быта, обычаев народа — носителя языка. И в то же время в культуре каждого народа можно найти не только элементы присущие данной общности людей, но и универсальные характеристики. Выявление специфические национально-культурные и универсальные черты того или иного народа

ЗМІСТ

У 35 РОКІВ ВСЕ ЩЕ ТІЛЬКИ ПОЧИНАЄТЬСЯ. ЮВІЛЕЙ ФАКУЛЬТЕТУ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЦДПУ ІМ. В. ВИННИЧЕНКА 5

СОЦІОЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ, ВЗАЄМОДІЯ Й КОНТАКТУВАННЯ МОВ 7

ОЛЕГ СЕМЕНЮК. ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ І МОВНИХ ЯВИЩ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ В ФЕЙЛЕТОНАХ ОСТАПА ВИШНІ 7

ТЕТЯНА ГАРЛИЦЬКА. ФОРМУВАННЯ МОВНОГО ОТОЧЕННЯ МІСТА ПІД УПЛИВОМ ЛІНГВОКУЛЬТУРНИХ ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ..... 12

ЛАРИСА ГУЦУЛ, ОЛЕКСАНДРА ГУЦУЛ. ВИТОКИ ПОЛІТИКИ ЗАБОРОНИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ РОСІЙСЬКИМ УРЯДОМ У ХVІІІ СТОЛІТТІ 16

ОКСАНА ОСТРОУШКО. НОВІТНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ У СФЕРІ ПОБУТУ: НАЗВИ КУХОННОЇ ТЕХНІКИ ТА ПРИЛАДДЯ..... 23

ОКСАНА ДАНИЛЕНКО. ОСОБЕННОСТИ НЕМЕЦЬКОГО ПОЛИТИЧЕСКОГО ЯЗЫКА ПОСЛЕ ОБЪЕДИНЕНИЯ ГЕРМАНИИ..... 28

ЯРОСЛАВА МУКАТАЄВА. ЕВОЛЮЦІЯ СТИЛЮ НІМЕЦЬКОГО ШВАНКУ 32

ОЛЬГА ЧОРНА. МОВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ 37

АННА АЛЬОШИНА. ЕТИМОЛОГІЧНИЙ ТА МОРФОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ШВЕЙЦАРСЬКОГО ВАРІАНТА НІМЕЦЬКОЇ МОВИ 43

МАРГАРИТА ОКСАНИЧ. ВПЛИВ ДІАЛЕКТНОЇ ДИВЕРГЕНТНОСТІ НА РОЗВИТОК ПИСЕМНИХ ПАМ'ЯТОК У ДАВНЬОВЕРХНЬОНІМЕЦЬКІЙ МОВІ 48

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЛІНГВОКОГНІТИВІСТИКИ, ЛІНГВОКОНЦЕПТОЛОГІЇ, ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА ЕТНОЛІНГВІСТИКИ 55

ЮЛІЯ БОЙКО. РОЛЬ КАТЕГОРИЗАЦІЇ ТА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ПРИ ФОРМУВАННІ КОГНІТИВНИХ СТРУКТУР 55

ОЛЬГА ЗАБОЛОТСЬКА. ВЕРБАЛІЗАТОРИ КОНЦЕПТУ *СМЕРТЬ* У ТВОРАХ АНГЛОМОВНИХ ПИСЬМЕННИКІВ..... 59

ОЛЕКСАНДР КОЛЕСНИК. СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС ЛЮДИНИ У ВИМІРІ МОВИ: ЛІНГВОУНІВЕРСОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД 65

ОЛЕНА МАТЕРИНСЬКА. КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПРОСТОРУ В НІМЕЦЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ (НА МАТЕРІАЛІ ЛОКАТИВНИХ МЕРОНІМІВ)..... 73

КОСТЯНТИН МІЗІН. НІМЕЦЬКИЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ КОНЦЕПТ *GÖNNEN* У КРОСКУЛЬТУРНОМУ ВИСВІТЛЕННІ: ЕТНОУНІКАЛЬНІ СМИСЛИ..... 80

ГАННА ПРИХОДЬКО. ПРОБЛЕМА ІМПЛІЦИТНОСТІ В ЛІНГВІСТИЦІ..... 86

ОКСАНА ДЗЮБЕНКО. ДИНАМІКА РОЗВИТКУ КОНЦЕПТУ *НАВЧАННЯ* У СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ 90

ГАЛИНА КОЗУБ, МАРІЯ ОЛЬХОВИК. ЛЕКСИЧЕСКАЯ РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ КОНЦЕПТА ФУТБОЛ В РУССКОЙ И НЕМЕЦКОЙ ЛИНГВОКУЛЬТУРАХ..... 94

ВАЛЕНТИНА ПАРАЩУК. ЕТНОЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ТИПАЖ "THE SOUTHERNER" : КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЄВІ Й ПЕРЦЕПТИВНО-ОБРАЗНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ..... 100

МАРТА ПЕТРИШИН. КОНЦЕПТ ЖІНКА В ЛАТИНСЬКИХ ПРИСЛІВ'ЯХ І ПРИКАЗКАХ..... 107

КАТЕРИНА ТИМОФІВА, ЮЛІЯ НАГОРНА. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЧНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ..... 112

MARYNA KALASHNYKOVA. «CONCEPTOSPHERE» NOTION AND ITS SYSTEM ORGANIZATION» 116

ВІРА ЛИКІНА. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ ДЕМОКРАТІЯ В ПРОГРАМНИХ ВИСТУПАХ ПРЕЗИДЕНТА ОБАМИ І ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРА КАМЕРОНА: ЛІНГВОРИТОРИЧНИЙ АСПЕКТ 119